ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III *TOMUL XXVII* *MEM.* 11

DESPRE VOIVODUL ROMÂNILOR DIN 1307—1308

— AMINTIT IN CRONICA LUI OTTOKAR DE STYRIA —

DE

EMIL LĂZĂRESCU

Memoriu admis în ședința dela 27 Aprilie 1945

Dată fiind puținătatea izvoarelor, istoricul primelor timpuri ale Voivodatelor românești trebue să facă, în opera sa, un foarte larg loc ipotezei. Dar fără îndoială, dacă el dorește ca această ipoteză să fie altceva decât o nesigură construcție logică, nesprijinită pe niciun fel de temelie de fapte, atunci o serioasă cercetare critică a fiecărui izvor în parte este mai mult decât trebuitoare.

O asemenea cercetare critică a ceea ce se presupune a fi cea mai veche știre despre un Voivod al Țării Românești, încearcă să fie paginele ce urmează.

Sunt în deobște cunoscute evenimentele ce turburau, în primul deceniu al secolului al XIV-lea, liniștea Regatului Ungar și a Voivodatului Transilvaniei.

In cursul luptelor pentru tron, ce urmaseră după moartea lui Andrei al III-lea (și care atinseseră punctul culminant prin anii 1305—1308), Otto de Bavaria, unul dintre pretendenți, reușise să se încoroneze cu « Sfânta Coroană » a Regatului Apostolic. Dar, deoarece Sfântul Scaun susținea pe un alt candidat — pe Carol Robert de Anjou, viitorul rege — Otto este excomunicat de către Arhiepiscopul de

www.dacoromanica.ro

Strigoniu. Simțindu-și astfel situațiunea primejduită, pretendentul bavarez încearcă o apropiere de Ladislau, puternicul Voivod al Transilvaniei, dușmănos și el față de Carol Robert. Se plănuise chiar o căsătorie între Otto și fiica transilvăneanului, care poate să fi fost și el un pretendent la tronul ungar, dar, poate mai de grabă, numai un spirit practic ce dorea să obțină — profitând de anarhia stârnită de aceste evenimente — independența deplină a Voivodatului său.

Lucrurile s'au întâmplat însă cu totul altfel decât socotise Principele bavarez: după sosirea sa în Transilvania, nici vorbă n'a mai fost de căsătorie, ci, dimpotrivă, Otto a fost prins de către Ladislau, aruncat în închisoare și silit să încredințeze Voivodului coroana regală pe care o adusese cu sine. Mai târziu, el reușește să scape în Galiția — cu al cărei principe era înrudit — și să se întoarcă apoi în patrie [1].

In legătură cu aceste evenimente, un cunoscut pasaj din Cronica Rimată a lui Ottokar de Styria, scrisă în *mittelhochdeutsch*, pe la 1308—1310 [2], ni-i arată pe Români ca amestecați alături de Ladislau în luptele amintite.

După câte știm, Robert Roesler, în bine-cunoscutele sale *Romänische Studien* [3], a fost cel dintâi care, încă de acum trei sferturi de secol, a atras atențiunea asupra acestui izvor. După interpretarea pe care Roesler, bazat pe vechea ediție a lui Pez [4], o dădea episodului ce ne interesează, Ladislau ar fi prins pe Otto de Bavaria și l-ar fi trimis ca prizonier la «Voivodul Românilor de peste munți», pentru ca acesta, după cum făgăduise, să facă — prin felurite chinuri — pe nenorocitul prizonier să dea lui Ladislau coroana și bijuteriile regatului ungar, pe care le deținea.

Roesler — care, indiferent de concluziile eronate ale lucrărilor sale, are totuși meritul de a fi primul cercetător cu spirit critic (ba chiar hiper-critic) din istoriografia românească [5] — are oarecari îndoieli în ceea ce privește știrea ce ne preocupă. Deși el recunoaște că, în general, Ottokar este foarte bine informat, totuși i se pare că episodul cu Voivodul Românilor ar avea «etwas von dem Zuschnitt einer Legende» [6]. Această atitudine a savantului german se datorește faptului că, în cuprinsul povestirii lui Ottokar, inter-

www.dacoromanica.ro

vine un element supranatural: ori de câte ori Voivodul Românilor, om de o rară cruzime, hotăra să-l omoare pe prizonier în cumplite chinuri, o boală misterioasă punea în primejdie viața sălbaticului Domn; așa încât, până la urmă convins — și prin stăruințele soției și ale supușilor săi — că se află în fața unei minuni dumnezeești, el lasă pe Otto să fugă în Galiția.

Acesta este singurul lucru pe care Roesler îl are de observat cu privire la episodul povestit de Ottokar.

Dată fiind autoritatea de care se bucura autorul « Studiilor Românești », știrea trece foarte curând și la Dimitre Onciul [7] — dar desbărată de îndoielile savantului german, ce păreau izvorîte numai din spiritul hiper-critic ce caracterizează întreaga sa operă. Mai târziu, în *Originele Principatelor Române* [8], O n c i u l va încerca să identifice pe mai sus amintitul « Voivod al Românilor de peste munți » cu Tihomir, tatăl lui Băsărabă Intemeietorul.

Cu un an înaintea apariției *Originelor*, H a s d e u se ocupase și el — în Negru-Vodă — de știrea păstrată de cronica lui Ottokar. In capitolul ce-i este închinat, întitulat *Mircea I și robiea Regelui Ottone în Oltenia* [9], pe lângă identificarea Voiodului Românilor cu un « Mircea I » — Domn al Țării Românești, care, născut în imaginația fecundă a lui H a s d e u, n'a trăit decât între paginele acelei cărți — ne mai întâmpină încă un fapt bizar: H a s d e u nu citează decât un *rezumat german modern* al celor două cânturi din poema lui Ottokar, în care se povestesc cele ce ne interesează. Autorul Istoriei Critice socotește, că aceste câteva rânduri, « ne ajung » [10]. Căci, într'adevăr, nu-i trebuia mai mult unei imaginații atât de bogate ca celei a lui H a s d e u pentru ca — punând această știre alături de un cântec popular sârbesc, destul de obscur de altminteri [11] — să ajungă la un adevărat roman fantastic, cu « fiica de o rară frumusețe » [12] a lui Ladislau, cu « afurisita temniță din Hațeg » [13] în care ar fi fost ținut închis Otto, cu « femeile dela curte » (Curtea Voivodului Românilor) care au venit în ajutorul prinsului « amețind pe Domnul prin tot felul de mijloace bâbești, speriindu-l mereu, mai cu seamă Doamna » [14].

www.dacoromanica.ro

Astfel trece ştirea ce ne preocupă prin opera a trei dintre cei mai de seamă dintre cercetătorii trecutului nostru ce scriau la sfârşitul secolului trecut. Am fi înclinaţi să bănuim însă că măcar unul dintre ei nu a văzut niciodată textul însuşi al izvorului, căci, fără îndoială că, dacă un cercetător atât de serios şi bănuitor ca Onciul ar fi putut cerceta, el însuşi, cronica lui Ottokar, povestea cu «Voivodul Românilor de peste munţi» ar fi făcut o carieră cu mult mai puţin strălucită.

Dar nenorocirea a făcut ca, pe lângă consacrarea pe care ştirea lui Ottokar o obţinuse astfel, ea să fie folosită şi interpretată şi de un bun germanist român.

Publicând, în 1901, *Românii în monumentele literare germane medievale* [15], Em. Grigorovitza îşi începea seria cercetărilor sale — cu mult mai valoroase din punct de vedere filologic decât istoric — tocmai cu studiul fragmentului din cronica lui Ottokar ce ne preocupă aci. Grigorovitza dădea, alături de text şi de traducerea lui românească, o amplă analiză gramaticală. Fiind însă cu mult mai familiarizat cu studiile filologice decât cu cele istorice, el nu putea prezenta decât un foarte slab comentariu al celor povestite în episodul de care ne ocupăm, urmând în bună parte pe Hasdeu. Pentru puţinele îndreptări pe care le aduce faţă de acesta din urmă — mai ales în ceea ce priveşte datele privitoare la autorul cronicei — Grigorovitza foloseşte introducerea ediţiei lui Seemüller, după care reproduse şi textul.

Dar cu aceasta ştirea îşi căpătase deplina încetăţenire în istoriografia Ţărilor Române: nimeni, nici chiar cei mai serioşi cercetători ai istoriei noastre nu vor mai avea vreo umbră de îndoială cu privire la interpretarea ei şi la deosebita ei însemnătate.

Din nefericire însă, Grigorovitza nu avusese nici răbdarea să cetească întreaga cronică a lui Ottokar [16], şi nici ideea fericită de a folosi — măcar cu ajutorul bunului indice alfabetic al ediţiei lui Seemüller — celelalte pasaje având oarecare legătură cu cel ce ne preocupă aci. I-au scăpat astfel

www.dacoromanica.ro

numeroase ştiri privitoare la Români, pe care le-au folosit mai de curând în cercetările lor Konrad Schünemann[17] şi G. Popa-Lisseanu[18].

Dar, mai ales, i-a scăpat lui Grigorovitza sensul real al întregului fragment tradus. Căci în cuprinsul lui se dau oarecari indicaţiuni ce permit o localizare a Românilor despre care ni se vorbeşte. Ei trebue să fie însă aşezaţi cu totul în altă parte decât este în deobşte admis.

In primele cinci versuri ale fragmentului ce ne preocupă, ni se spune:

Nû sant der herzog über walt
sîne boten balt
zuo dem Walachen
der an allen sachen
herr ob den andern was... [19]

trimişi cari îl întreabă pe Român dacă vrea el să-l primească pe prizonier şi dacă socoteşte că-l va putea sili să predea coroana maghiară lui Ladislau.

Increzător în interpretarea dată de istoricii care-l precedaseră, Grigorovitza traduce astfel aceste versuri:

« Deci ducele trimise peste munţi [über walt]
pe solii săi îndată
la Valachul
care în toate afacerile
era domn [herr] peste ceilalţi... » [20].

Dar, după cum se poate vedea din prima clipă, traducerea lui *über walt* prin « peste munţi » nu este neîndoielnică; Grigorovitza socoteşte însă că ea este totuşi singura admisibilă, pentrucă: « Luată literalmente frasa « der herzog sante sine boten über walt » se poate interpreta că Lazlo [Ladislau] a trimis solii săi şi în urmă şi pe prizonier o distanţă nu tocmai mare, adică dincolo de pădure, ceea ce ar însemna că reşedinţa lui Lazlo sau locul în care se afla când l-a prins pe Otto nu se găsea tocmai foarte departe de reşedinţa Domnului

www.dacoromanica.ro

Valahiei...». Dar, adaugă el: «Compoziția adverbială se obișnuește însă în textele germane vechi cu înțeles colectiv, și acel *walt* se găsește de obiceiu interpretat ca peste munți, de unde s'ar deduce că reședința Domnului Valahilor era dincoace [adică la Sud] de Carpați, nu la Hațeg...»[21] așa cum credea Hasdeu.

In analiza gramaticală a pasajului, Grigorovitza revine asupra chestiunii: «*Walt* pădure, codru muntos, mai de obiceiu însă se întrebuințează pentru a exprima ideea colectivă de munți în genere...»[22]. Dar nici aici, nici la pasajul reprodus ceva mai sus, nu găsim vreun exemplu din care să reiasă că, în adevăr, «de obiceiu», sau «mai de obiceiu», *walt* are sensul de «munți în general».

Socotind însă interpretarea lui Grigorovitza ca bazată nu numai pe cunoașterea limbii textelor germane medievale în genere, ci — cum ar fi fost de dorit — și pe un studiu amănunțit al lexicului și stilului lui Ottokar de Styria, toți istoricii noștri au adoptat, de bună credință, această interpretare a pasajului ce ne preocupă. Până și intuiția extraordinară a lui Nicolae Iorga[23] și corectitudinea minuțioasă a lui Ilie Minea[24], au căzut victime traducerii eronate și interpretării superficiale ale lui Grigorovitza și ale predecesorilor săi.

Căci, din nenorocire, această interpretare este profund greșită: fraza nu ar fi sunat în proză — cum credea Grigorovitza, sub sugestia interpretării istoricilor ce-l precedaseră — «der herzog sante sine boten über walt», ci *der herzog über walt sante sine boten zuo dem Walachen*... etc., în care *über walt* nu este câtuși de puțin o «compoziție adverbială», ci una atributivă pe lângă *der herzog*.

Ceva mai mult, über walt *nu este decât traducerea cuvânt cu cuvânt în mittelhochdeutsch a lui* «ultra silvas», «der herzog über walt» *nefiind decât* «Waiwoda Transilvanus» *al documentelor latine*. Că aceasta nu este doar o simplă ipoteză îndrăsneață a noastră, o poate dovedi faptul că «der herzog über walt» nu apare numai o singură dată în cronica lui Ottokar, ci aproape ori de câte ori este vorba de Voivodul Transilvaniei.

www.dacoromanica.ro

Când ni se povestește, spre exemplu, lupta dela Kressenbrunn [25] din 1261, ni se spune că, printre participanți, în rândurile armatelor ungurești se găsea și

« ..... der herzog über walt
des rîchtum ist manichvalt... » [26]

pe care cu greu l-am putea socoti ca altcineva decât Voivodul Transilvaniei.

La fel, printre participanții la tratativele de pace dela Bratislava (1291) se enumeră, alături de regele Andrei, pe lângă

« ... der bischolf Mathias [!?]
der von Sibenburgen was... » [27]

și

« Lazlâ via Wiewot
über walt der herzog... » [28]

Iar dacă numele primului demnitar este greșit, fiind probabil vorba de Petru, cel de al doilea este totuși exact, deoarece, în 1292 pe Ladislau îl putem constata documentar ca ajuns pentru câtăva vreme la conducerea treburilor transilvane [29].

Dar chiar în legătură cu evenimentele povestite de fragmentul ce ne preocupă, avem o probă peremptorie că Ladislau, el însuși, este « der herzog über walt ». Când Otto este sfătuit să încerce căsătoria sa transilvană, sfătuitorii îi adresează — spune Ottokar — următoarele cuvinte:

« ..... kunic hôchgeborn
sît dû tuost sô wîslich,
daz dû an uns lâzest dich,
sô ist daz unser rât,
daz dû suochest hîrât
an den herzogen über walt:
der hât sô grôzen gewalt,
swenne dich dhein nôt rüeret,
daz er dich wol füeret

www.dacoromanica.ro

unz an daz mer durch tiutschiu lant.
der herzoge ist genant
ungrischen Lazlâ Weibot... » [30]

adică:

..... Doamne de bun neam
fiindcă tu ai făcut [un lucru] atât de înțelept
încât să te bizui pe noi
iată, acesta ne este sfatul
ca tu să-ți cauți căsătorie
la ducele transilvan (an den herzogen über walt):
acesta are atât de mare putere,
[că] atunci când te-ar ajunge nevoia
el te va călăuzi bine
până la mare prin Țara Germană;
Ducele se chiamă
pe ungurește Lazlo Voivod.

Socotim că cele expuse — până aci sunt suficiente pentru a arăta că prin *über walt* Ottokar înțelege *întotdeauna* Transilvania [31]. Deci versurile:

« Nû sant der herzog über walt
sîne boten balt.
zuo dem Walachen
der... etc. »

trebuesc traduse:

Atunci [și-]a trimis Voivodul Transilvaniei
îndată soli de ai săi
la Românul
care... » etc.

Dar în acest caz nimic nu mai dovedește că Românii și căpetenia lor ar fi fost « de *peste* munți », adică dinafara Transilvaniei, așa cum s'a crezut până acum. Dimpotrivă avem serioase motive să-i socotim ca aflători în interiorul arcului Carpatic.

www.dacoromanica.ro

Cum am văzut, cea mai mare parte dintre cercetătorii cari s'au ocupat cu această chestiune, au socotit că în povestirea lui Ottokar ar fi vorba de un Voivod al Ţării Românești. Singur Ilie Minea, ocupându-se în mai multe rânduri de această știre, socotea că, ea nu poate fi legată decât de un voivodat din Moldova, a cărui existență i se părea că reiese pentru acea vreme dintr'un pasaj din cronica lui Dlugosz. Ştirea dată de Ottokar n'ar fi putut privi, în niciun caz pe un Voivod din Ţara Românească, fiindcă « dacă aci ar fi vorba de un stat românesc sud-carpatic, nu înțelegem, de ce s'ar fi întors Otto acasă prin Rusia roșie sau ar fi amintit cronica țara tătărească, ca prima țară prin care trecea Otto, înainte de Rusia roșie » [32].

Revenind incidental asupra acestei chestiuni, Ilie Minea reia aceste argumente, la care el adaugă: « Nu ne putem gândi nici la voivodul maramurășan, fiindcă cronica amintită nu arată, că acel voievodat nu reprezenta o țară aparte față de Ardealul de atunci ». Precum se vede, învățatul ieșan se oprise o clipă și asupra acestei ipoteze [33], pentru ca, din nefericire, să adopte apoi traducerea și interpretarea greșită a predecesorilor, admițând că este vorba de un Voivod de peste munți [34].

Cunoscând însă, din cele arătate mai sus, sensul lui *über walt* în cronica lui Ottokar, aflăm — în înseși versurile reproduse de Grigorovitza — o foarte prețioasă indicațiune cu privire la locul unde se aflau Românii cu « Voivodul » lor: atunci când trimișii lui Ladislau se întorc cu răspunsul Românului că primește să-l țină prizonier pe Otto și să-l silească să restitue coroana, Voivodul Transilvaniei se grăbește să trimită pe regele prins

« ..... hin über walt
den Walachen in ir gewalt... » [35]

ceea ce, după cele stabilite mai sus, trebuește tradus, fără nicio îndoială:

..... în Transilvania
în puterea Românilor...

www.dacoromanica.ro

și nicidecum:

« ..... încolo peste munți
în mâinile Valachilor... »

cum traduce Grigorovitza [36].

Dar cu aceasta ni se arată precis că Românii și mai marele lor se aflau tot în Transilvania, acolo unde, cum ne spune cu altă ocaziune tot Ottokar, stătea și Ladislau cu « casa » lui [37].

In sfârșit, un alt pasaj din cronica styriană ne dă ceva mai multe preciziuni cu privire la locul unde se aflau acești Români. Când Otto, odată scăpat din prinsoare, ajunge, în sfârșit, la ruda sa, la Gheorghe al Galiției, acesta, mânios de suferințele pe care le avusese de îndurat Principele bavarez din partea Românilor, se hotărăște să întoarcă răul cu rău:

« ..... der kunic Geörg...
dô wiederbôt er zehant
in der Walachen lant
umb die smæc, diu kunic Otten
von in was erboten... » [38]

Dar pentru ca aceasta să fie cu putință, trebue să presupunem că « țara » acestor Români se învecina cu stăpânirea lui Gheorghe, condiție pe care, dintre regiunile aflătoare la apus de Carpați, numai Maramureșul o putea îndeplini.

Ar părea, în primul moment, că aceste două știri sunt contradictorii, deoarece Maramureșul a fost considerat, în tot cursul istoriei sale, ca o provincie deosebită de Voivodatul Transilvaniei [39]. Dar tocmai în această epocă, documentele ne amintesc de un conflict între Episcopatul de Agria și cel al Transilvaniei, cu privire la jurisdicția eclesiastică a regiunilor maramureșene [40]. Cum știm că, în dorința de a-și întinde stăpânirea, Ladislau a uzurpat multe drepturi consfințite și a încălcat numeroase teritorii străine, putem crede că Maramureșul a intrat și el, pentru câtăva vreme, sub autoritatea puternicului Voivod al Transilvaniei. Teritoriu cu o situație nesigură din punct de vedere al jurisdicției eclesiastice — revendicat și de Episcopul de Agria și de cel Tran-

www.dacoromanica.ro

silvan — aflat, probabil, sub autoritatea lui Ladislau, Maramureşul putea să treacă în ochii lui Ottokar ca o parte a Transilvaniei.

Ştirile cronicei de care ne-am ocupat ne arată pe Români ca bucurându-se de o oarecare autonomie; iar pe căpetenia lor ca pe un fel de «primus inter pares», situaţiune tocmai în care ne apar şi Maramureşenii, îndată ce informaţiunile cu privire la ei încep să devină ceva mai bogate.

Ţinând seamă de toate aceste temeiuri, socotim că putem trage următoarele concluzii din rândurile de mai sus:

Cronica lui Ottokar nu arată nicăieri că Românii cari l-au ţinut prins pe Otto de Bavaria ar fi fost dela miazăzi sau răsărit de Carpaţi; ci, dimpotrivă, din ea reiese că ei erau din cuprinsul stăpânirii Voivodului Transilvaniei. In schimb, împrejurările povestite de cronicarul styrian ne îndreptăţesc să credem că este vorba de cei din Maramureş, ceea ce — ţinând seama de situaţiunea politică din acea vreme, atât cât ea ne este cunoscută din celelalte izvoare ale vremii — apare ca foarte plauzibil. Ca urmare, cea dintâi ştire asupra Voivodatului Ţării Româneşti nu este din 1307—1308, ci cu câţiva ani posterioară, din 1324 [41], când, după cum aflăm, Băsărabă Intemeietorul, vasal încă al Regatului Apostolic, domnea de mai multă vreme.

www.dacoromanica.ro

NOTE

1. Pentru toate aceste evenimente, I. Lupaș, *Un Voievod al Transilvaniei în luptă cu Regatul Ungar*, în *Fraților Alexandru și Ioan Lapedatu; Omagiu*, București, 1936, p. 397—403; N. Iorga, *Istoria Românilor*, III, București, 1937, p. 150—153; I. Moga, *Voivodatul Transilvaniei. Fapte și interpretări istorice*, Sibiu, 1944 (Universitatea «Regele Ferdinand I» din Cluj—Sibiu, Biblioteca Institutului de Istorie Națională, XVII), p. 27—37.

2. Ottokars *Oesterreichische Reimchronik*. Nach de Abschriften Franz Lichtensteins herausgegeben von Joseph Seemüller, Hannover, 1890—1893 (Monumenta Germaniae Historica, *Scriptores qui vernacula lingua usi sunt, Deutsche Chroniken*, V_{1-2}). Pentru foarte puținele date cu privire la autor, și pentru cele privitoare la manuscrisele existente, v. introducerea lui Seemüller, p. I—CXXV.

3. *Românische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Romäniens*. Leipzig, 1871, p. 294—295; știrea este pusă în legătură cu cea din Nikephoros Gregoras, VI, 9, cu privire la căsătoria lui Ștefan Miliutin cu fiica căpeteniei Vlachilor (*τῆς Βλαχίας ἄρχων*). Cu privire la sensul acestei din urmă știri, v. N. Iorga, *op. cit.*, III, p. 152.

4. *Scriptores rerum austriacarum*, III, Ratisbonae, 1745, p. 759—761 (nouă inaccesibilă).

5. Vezi și părerea lui N. Iorga, *op. cit.*., I_2, p. 340: «...istoricul austriac Robert Rösler, om onest, bine informat și foarte pătrunzător...».

6. *Op. cit.*, p. 295.

7. *Radu-Negru și originele principatului Țării Românești*, în *Convorbiri Literare*, XXIV (1891), p. 956—957: «Numele Voivodului lipsește în cronica germană; dar nu vom greși dacă îl vom numi Basarab, nume care de acum înainte se află adeverit și prin documente ca nume de dinastie al Domnilor Țării Românești». V. și *ibid.*, XXVI (1892), p. 335.

8. București, 1899, p. 175—176, nota 82.

9. *Negru-Vodă. Un secol și jumătate din începuturile Statului Țării Românești (1230—1380)*. București, 1898, Introducere la *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, p. CLXXV—CLXXXI.

10. «Pe noi ne interesează din această cronică cele două capitole 769 și 770. In rezumat ne ajung următoarele sumare ale lor: «Cap.

www.dacoromanica.ro

DCCLXIX. Nach vielen angethanen Trangsalen, und auf Bedrohung deren Königen aus Servien und Bulgarien entlasset Hertzog Ladislaus König Ottonem, und übergiebt ihn dem Wallachischen Fursten; Diser Furst trachtet mit Gewalt von ermaldten König die Ungarische Reichs-Klenodien zu erzwingen; Nach vergeblich angewendndter Muhe entschlosse er sich, auff einrathen der Wallachen ihn erbärmlich umb das Leben zubringen; Erkrancket hierauf tödlich, und durch Vermittlung etwelcher Frauen ertheilte er ihme zwar die Freiheyt, und wird darauf gesund, liesse ihn aber nach eralngter Gesundheit auf ein neues gefangen nehmen. Cap. DCCLXX. Der Furst aus der Wallachey stellet endlichen König Ottonem auff freyen Fuss, nachdem er wegen dessen gewaltthätiger Anhaltung zu zweymahlen kranckh und auff dessen Losslassung eben so offt widerumb gesund worden; König Otto kommt hierauf in Reussen zu König Georgen seinen Verwandten, und von dannen zum Hertzogen von Glogau, allwo er sich mit dessen Tochter in eine Ehe-Verbundnuss einlasset», p. CLXXVI—VII.

Bănuim că aceste sumare sunt luate din ediţiunea lui P e z. Numai în ele se vorbeşte de un « Furst aus der Walachey » şi deci este de crezut că şi R o e s l e r a fost indus în eroare tot de către ele. Dar H a s d e u citează şi lucrarea lui T h. S c h a c h t, *Aus und über Ottokar's von Horneck Reimchronik oder Denkwürdigkeiten seiner Zeit aus Geschichte, Litteratur und Anschaung des offentliche Lebens der Teutschen im dreizehehnten Jahrhundert*. Mainz, 1821, p. 202, care ar fi putut să-i sugereze şi interpretarea pe care o încercăm aci. Cele 18 versuri citate de H a s d e u vorbesc de intervenţia regilor Serbiei şi Bulgariei (vers. 88.516—88.525) şi de îmbolnăvirea misterioasă a « Românului » (vers. 88.635—88.642).

11. *Negru-Vodă*, p. CLXXIX.

12. *Ibid.* p. CLXXVI.

13. *Ibid.*, p. CLXXIX.

14. *Ibid.*, p. CLXXVII.

15. *Românii în monumentele literare germane medievale. Cercetări*. Bucureşti, 1901, p. 9—103.

16. Este drept că ea conţine, în forma prescurtată, ce a ajuns până la noi, nu mai puţin de 98.595 versuri.

17. *Ungarische Hilfsvolker in der Literatur des deutschen Mittelalters*, în *Ungarische Jahrbücher*, IV (1924), p. 99—115.

18. *Românii în poezia medievală*, în *Cercetări Istorice*, X—XII (1934—1936), p. 128—155, şi extras, Iaşi, 1934, 32 p. (Izvoarele Istoriei Românilor, III).

19. Vers. 88.539—88.543.

20. *Op. cit.*, p. 21.

21. *Ibid.*, p. 35—36.

22. *Ibid.*, p. 55.

www.dacoromanica.ro

23. *Les Roumains d'après quelques documents occidentaux*, în Académie Roumaine. *Bulletin de la Section Historique*, IX (1921), p. 178; *Istoria Românilor*, III, p. 151—152.

24. *Informațiile românești ale cronicei lui Ian Długosz. Din cursul despre «Izvoarele Istoriei Românilor»*, etc. Iași, 1926, p. 12.

25. Pentru participarea Românilor la această luptă, N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la Istoria Românilor...*, III, București, 1897, p. 76; Lukinich, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum*, Budapestini, 1941, p. 26; în note este admisă teoria lui Tamás, *Romains, Romans et Roumains dans l'histoire de la Dacie Trajane*, în *Archivium Europae Centro-Orientalis*, II (1936), p. 332—333 (p. 222—223 ale extrasului) — părere de altfel enunțată mai de mult de către P. Hunfalvy, *Az olahok története*, I, Budapest, 1894, p. 366 — cum că Românii care au luptat în rândurile armatei ungurești ar fi fost originari din teritoriul viitoarelor Țări Românești. Această ipoteză, menită să scadă rolul Românilor Transilvăneni pentru motive bine cunoscute, nu este sprijinită de niciun fel de izvor.

26. Vers. 8.078—8.079.

27. Vers. 43.745—43.746.

28. Vers. 43.756—43.757.

29. Fr. Zimmermann și C. Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I, Hermannstdt (Sibiu), 1892, p. 192—193; cf. I. Moga, *op. cit.*, p. 25, unde se arată circumstanțele politice ale acestor schimbări.

30. Vers. 87.849—87.860.

31. De aceeași părere pare să fi fost și Schacht, *op. cit.*, p. 202, deoarece vorbește de căsătoria lui Otto «mit der Töchter des *Waiwoden von Überwald*» ca și de «*ein Bischof aus Überwald*». Cum Schacht era cunoscut lui Hasdeu — care îl citează chiar pentru această pagină — suntem în drept să ne întrebăm cum se face că acesta n'a luat în seamă interpretarea cea justă? La fel, Seemüller, Indice, s. v. *walt* menționează echivalența über walt = Siebenbürgen; de ce a scăpat ea lui Grigorovitza?

32. *Op. cit.*, p. 12.

33. *Cercetări Istorice*, II—III (1926—1927), p. 283—284.

34. Aceeași părere se întâlnește la G. Brătianu, *Contributions a l'histoire de Cetatea-Albă (Akkerman) aux XIII-e et XIV-e siècle*, în Acad. Roum., *Bull. Sect. Hist.*, XIII (1927), p. 30 (6), nota 6, redusă totuși la o simplă ipoteză; v. și *Tradiția istorică a descălecatului Moldovei în lumina noudor cercetări*, *Anal. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist.*, s. 3-a, XXVII, (1944), p. 25; I. Nistor, *Emanciparea politică a Dacoromanilor din Transdanuvia*, în *Anal. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist.*, s. III, t. XXIV (1941—1942), p. 549 (33); C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I[4], București, 1942, p. 366—367; M. P. Dan, *Cehi, Slovaci și Români în veacurile XIII—XVI*, Sibiu, 1944, (Universitatea «Regele Ferdi-

www.dacoromanica.ro

nand I », Cluj-Sibiu, *Biblioteca Institutului de Istorie Națională*, XIII), p. 45, nota 20.

35. Vers. 88.580—88.581.

36. *Op. cit.*, p. 23.

37. ...über walt sâ | dâ der Ladizlâ | saz mit hûse... (vers. 88.346—88.348).

38. Vers. 88.695—88.700.

39. Pentru Maramureș, v. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, București, 1940, p. 36—55; idem, *Le Maramureș*, Sibiu, 1944, p. 8—20. I. Moga, *op. cit.*, p. 45—76.

40. I. Mihaly, *Diplóme maramureșene din secolele XIV și XV*, Sighet, 1900, p. 1—3 și nota 2.

41. Hurmuzaki-Densusianu, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, I_1, București, 1887, p. 591—592. Pentru data la care se produc evenimentele de care ne-am ocupat, știm numai că Otto s'a întors în patrie în 1308; « MCCCVIII. Dominus Otto rex Ungarie et dux Bawarie mirabiliter a captivitate ungarica liberatus per Prusciam et Rusciam ad terram suam rediens... etc. ». *Chronicon Osterhoviense*, în *Rerum Austriacarum Scriptores*... editit Adrianus Rauch, vol. I, Vindobonae, 1793, p. 539.

www.dacoromanica.ro

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI, 1945

C. 31.877

LEI 90

www.dacoromanica.ro